

Heikki Hiilamo, professor i socialpolitik, Helsingfors universitet

Opponentens utlåtande

Alfred Strengs avhandling *Skattepolitiken och välfärdsstaten – om skatteprincipernas roll inom den finländska socialpolitiken* analyserar det finländska skattesystemets betydelse för välfärdsstatens utveckling, med särskilt fokus på perioden efter Finlands EU-anslutning. Avhandlingens utgångspunkt är att skattepolitik inte enbart är ett tekniskt eller finanspolitiskt instrument, utan en central del av välfärdsstatens socialpolitiska arkitektur. Streng problematiserar den traditionella uppdelningen mellan skattepolitik och socialpolitik och visar hur skattesystemets utformning påverkar omfördelning, riskfördelning och välfärdspolitikens legitimitet.

Relationen mellan skattepolitik och socialpolitik analyseras genom tre centrala funktioner: finansiering av välfärden, omfördelning via skatte- och transfereringssystemet samt skattepolitikens roll som ett direkt socialpolitiskt styrmedel, exempelvis genom skatteavdrag, skattelättnader och socialförsäkringsavgifter. I stället för en strikt uppdelning bygger analysen på fyra övergripande principer: likabehandling, rättvisa, effektivitet och legitimitet.

Metodiskt är studien rättsdogmatisk. Genom analys av lagstiftning, förarbeten och relevant forskning visar Streng hur skattepolitiken inte bara finansierar socialpolitiken, utan också formar sociala utfall. Ett centralt resultat är att skattepolitik bör förstås som en integrerad del av socialpolitiken: skatter och transfereringar bildar tillsammans ett sammanhängande fördelningssystem, där förändringar på ena sidan påverkar den andra. Avhandlingen visar också att målkonflikter mellan exempelvis effektivitet och rättvisa inte är tekniska problem, utan normativa och politiska avvägningar som är avgörande för välfärdsstatens långsiktiga hållbarhet.

Avhandlingen identifierar med rätta en betydande forskningslucka i gränslandet mellan skattepolitik och socialpolitik. Författaren tar sig därmed an en komplex och mångfacetterad problematik där den tidigare forskningen är begränsad, särskilt i en finländsk kontext. Streng har valt att brett täcka området snarare än att fördjupa sig i en avgränsad del.

Avhandlingens huvudsakliga bidrag är att den tydliggör skattepolitikens roll som en central del av välfärdsstatens kärnpolitik. Detta perspektiv är mycket relevant i en tid då välfärdsstaterna står inför omfattande demografiska, ekonomiska och sociala utmaningar. Dessa utmaningar kräver mer samordnade och långsiktiga politiska lösningar än tidigare.

Avhandlingen har flera tydliga förtjänster. Den behandlar ett ämne av hög samhällsrelevans och rör sig med ambition och vetenskaplig självständighet i ett tvärvetenskapligt forskningsfält. Författarens ambition att analysera skattepolitikens

roll som ett socialpolitiskt verktyg är både modig och intellektuellt fruktbar. Författaren uppvisar också god kännedom om forskningsfältet. Arbetet vilar på en omfattande litteraturgenomgång som täcker både juridiska och socialpolitiska källor. Den breda litteraturbasen stärker arbetets trovärdighet och visar på en djup förankring i relevant forskning.

Samtidigt uppvisar avhandlingen även vissa svagheter. Några centrala skatteteman med tydlig betydelse för inkomstfördelning och välfärdspolitik behandlas inte. Detta gäller exempelvis tidigare skeden av fastighetsskattereformen samt utvecklingen av socialförsäkringsavgifter. Avsaknaden av dessa analyser motiveras inte närmare i texten. Forskningsfrågorna är dessutom formulerade på en relativt generell nivå. Detta försvårar en mer systematisk och stringent analys. Strukturellt präglas avhandlingen av ett för stort omfång. Detta påverkar läsbarheten och gör det svårt att följa den analytiska progressionen.

Ämnesvalet är aktuellt, relevant och forskningsstrategiskt välmotiverat. Att analysera skattepolitik ur ett socialpolitiskt perspektiv är ett innovativt grepp, särskilt i kombination med en rättsdogmatisk metod. Samtidigt är syftet relativt översiktligt formulerat.

De fyra principerna – rättvisa, jämlikhet, likabehandling och effektivitet – utgör en i grunden relevant och välmotiverad analytisk ram. De fungerar delvis mer som strukturerande rubriker än som fördjupade analytiska verktyg. Den rättsdogmatiska metoden är i sig legitim och väl vald i relation till avhandlingens rättsliga fokus. Samtidigt har metoden begränsningar när det gäller socialpolitisk analys, vilket inte alltid problematiseras tillräckligt tydligt.

Materialvalet är relevant och ändamålsenligt. Avhandlingen bygger på en mycket stark och bred litteraturbas. Resultaten presenteras på ett klart och överskådligt sätt. Slutsatserna är normativt engagerade och innehåller flera intressanta iakttagelser om skattesystemets betydelse för rättvisa och jämlikhet.

Avhandlingen vittnar om vetenskaplig självständighet och behandlar ett komplext och relevant ämne. Den uppvisar ett nyskapande ämnesval och en tydlig ambition att bidra till forskningen i skärningspunkten mellan skattepolitik och socialpolitik. Den vetenskapliga potentialen är tydlig.

Vid disputationen den 16 december i Vasa försvarade Streng sin avhandling med stor tydlighet och styrka. Streng visade god förmåga att bemöta kritiska frågor, klargöra metodologiska val och försvara avhandlingens centrala argument. Försvaret präglades av saklighet, analytisk skärpa och övertygande resonemang. Detta stärkte helhetsintrycket av arbetets vetenskapliga kvalitet.